

УДК 372.03

Людмила ІЩЕНКО

м. Умань

iskra118@mail.ru

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкривається зміст підготовки майбутніх вихователів до формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку за виокремленими критеріями (когнітивно-методичний, мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний, оцінно-рефлексивний) підготовленості; система умінь структуруючої підготовки, що включає: аналітичні, проєктувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні, аналітико-організаторські, аналітико-конструктивні. Вдосконалено зміст підготовки майбутніх вихователів до формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку шляхом забезпечення міждисциплінарних зв'язків та інтеграції змісту предметів професійно-педагогічного циклу.

Ключові слова: підготовка майбутніх вихователів, зміст підготовки, творча індивідуальність, міждисциплінарні зв'язки.

Підготовку майбутніх вихователів до формування творчої індивідуальності старшого дошкільника, визначаємо як методологічно обґрунтований цілеспрямований процес, що відбувається у межах загальної професійно-педагогічної підготовки за напрямом «Дошкільна освіта» й відбиває її сутнісні характеристики. У процесі теоретичного моделювання вона набуває специфічних рис, спричинених самостійною метою, завданнями, спеціально розробленим змістом, детермінованими педагогічними умовами, методами їх реалізації.

У Законі України «Про вищу освіту» зазначається, що підготовка за напрямами і спеціальностями фахівців усіх освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів здійснюється за відповідними освітньо-професійними програмами ступенево або неперервно залежно від вимог оволодіння певною сукупністю умінь та навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності [1, 5].

Вирішення цієї складної проблеми вимагає науково-обґрунтованих підходів до відбору змісту професійного навчання фахівця на кожному рівні його підготовки. Процес підготовки вихователів в системі вищої професійної освіти має бути спрямований на формування цілісної системи універсальних знань, умінь, навичок і відповідати запитам дошкільних освітніх установ.

У цьому зв'язку важливим для нас було здійснити відбір змісту у підготовці майбутніх вихователів до формування творчої індивідуальності дітей дошкільного віку.

Аналіз наукової літератури показує, що в теорії та практиці вже мали місце дослідження різних аспектів готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності та особливості організації їх професійно-педагогічної підготовки у ВНЗ (Л. Артемова, А. Богуш, С. Будаєв, Н. Голова, С. Дьяченко, Т. Жаровцева, Є. Карпова, О. Кучерявий, Т. Поніманська, Т. Степанова, В. Тарасова та ін), її психологічні аспекти (О. Кононко, С. Кулачківська, Д. Ніколенко, Є. Панько).

Вивченню особливостей прояву творчості на різних вікових етапах розвитку особистості, а саме: загальнотеоретичних положень про роль творчої діяльності в розвитку особистості присвячені наукові праці А. Богуш, Д. Богоявленської, В. Кудрявцева, В. Моляко, Я. Пономарьова, В. Ямницького, закономірностей розвитку особистості та індивідуальності у дошкільному віці – О. Асмолова, О. Кононко, В. Кузьменко; концепцій творчої обдарованості – Є. Кульчицької, А. Матюшкіна, В. Моляко), розвитку здібностей в структурі творчої особистості – М. Лейтес, І. Смолярчук, Б. Теплова, С. Рубинштейн.

Мета дослідження – вдосконалення змісту підготовки майбутніх вихователів до фор-

мування творчої індивідуальності дітей дошкільного віку.

Звернемось до теоретико-методологічних основ проблеми відбору змісту освіти. З точки зору наукових підходів до вирішення цього питання, цінними можна вважати дослідження В. Краєвського [2], В. Ледньова [3], М. Скаткіна [5] та ін.

Так, при традиційному, класичному підході зміст освіти визначають як систему знань, умінь і навичок, якими повинен оволодіти учень в процесі навчання в освітньому закладі певного типу, і на цій основі – сформованість поглядів, переконань, світогляду, особистісних якостей і певного рівня розвитку пізнавальних можливостей учнів (орієнтація на формування необхідних знань) [2].

У структурі змісту освіти, як стверджує В. Ледньов [3], в повному обсязі відбивається структура досвіду особистості, яка виражається чотирма групами компонентів:

- якості особистості, інваріантні предметній специфіці діяльності (пізнавальні якості, спрямованість особистості, трудові якості, комунікабельність, естетичні і фізичні якості);
- досвід предметної діяльності, що диференціюється за ступенем спільності її видів (загальна, спеціальна та політехнічна освіта);
- досвід особистості, що диференціюється за принципом теорія-практика (знання та вміння);
- досвід особистості, що диференціюється за творчою ознакою (репродуктивна та творча діяльність) [3, 14].

Слід також звернути увагу на дослідження І. Лернера [4], М. Скаткіна [5], які доповнюють зміст освіти з позиції культури як педагогічно адаптовану систему знань, вмінь та навичок, досвіду творчої діяльності і досвіду емоційно-вольового ставлення, засвоєння якої покликано забезпечити формування всебічно розвиненої особистості, підготовленої до відтворення (збереження) і розвитку матеріальної і духовної культури. У цьому контексті зміст освіти є чинником, що обумовлює системність навчання, виступаючи в ролі цілей, засобів, об'єктів та результатів навчання.

У даний час найбільш обґрунтованою в педагогіці вважається структура змісту освіти, яка запропонована І. Лернером [4]. Вона включає:

- систему знань, засвоєння яких забезпечує формування в свідомості особистості адекватної діалектичної картини світу, виробляє системний методологічний підхід до пізнавальної і практичної діяльності;
- систему загальних інтелектуальних і практичних умінь та навичок, які лежать в основі безлічі конкретних видів діяльності;
- основні риси творчої діяльності, що забезпечують готовність до пошуку вирішення нових проблем, до творчого перетворення дійсності;
- систему світоглядних і поведінкових якостей особистості.

Нами виокремлено критерії (когнітивно-методичний, мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний, оцінно-рефлексивний) підготовленості майбутнього вихователя до формування творчої індивідуальності старших дошкільників.

Детальніше схарактеризуємо зміст підготовленості майбутнього фахівця ВНЗ до професійної діяльності з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку за означеними критеріями.

Відбір змісту за когнітивно-методичним критерієм підготовленості студента ВНЗ до організації освітнього процесу з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку включає в себе знання: основних понять проблематики розвитку індивідуальності дошкільника в творчості («особистість», «індивідуальність», «творчість», «творча індивідуальність», «творення», «суб'єкт творчої діяльності», «розвивальне творче індивідуально-орієнтовне середовище»); сучасних підходів до проблеми її вивчення; знання структурних компонентів (розвинена уява, творче мислення (оригінальність, інтелектуальна творча ініціатива, гнучкість) творча активність (пізнавальна, емоційна, вольова), творчі нахили і здібності (інтелектуальні, евристичні, інтуїтивні), спрямованість, наявність суб'єктного досвіду творення (інтелектуальний, емоційний, практичний (творча діяльність) творчої індивідуальності дитини; особливостей та закономірностей розвитку творчої індивідуальності її потреб, сучасних досліджень в галузі розвитку творчої ін-

дивідуальності; нових розробок з означеної проблеми; характерних особливостей формування творчої індивідуальності дітей; основ діагностики означеної якості дошкільників; форм методів та педагогічних умов організації освітнього процесу з формування творчої індивідуальності дітей в дошкільному навчальному закладі; особливостей організації розвивального творчого індивідуально-орієнтовного середовища формування творчої індивідуальності дітей в групах дошкільного навчального закладу, стратегій, концепцій, моделей, програм з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку.

Наявність позитивної мотивації до формування творчої індивідуальності старших дошкільників визначається її мотиваційно-ціннісним чинником. Так, змістом мотиваційно-ціннісного критерію готовності студентів ВНЗ є: творча взаємодія вихователя і дітей; творча співпраця вихователя з дітьми, функції професійної взаємодії вихователя і дітей з формування творчої індивідуальності дошкільників, принципи взаємодії; виховні позиції: розуміння дитини, визнання дитини, прийняття дитини; емоційно-ціннісне ставлення до дитини як до унікальної своєрідної індивідуальності, як до суб'єкта творчої взаємодії, емоційна підтримка дітей, формування цінностей у сфері професійної взаємодії; моделювання проблемних експериментальних ситуацій міжпредметного змісту максимально наближених до реальної взаємодії із дітьми, обговорення позиції вихователя і позиції малюків у цих ситуаціях, пошук шляхів розв'язання цих ситуацій, способів корекції професійних дій вихователя; аналіз проблемних ситуацій, що стосуються організації освітнього процесу з формування творчої індивідуальності дошкільнят; ставлення до педагогічної освіти, професії вихователя, усвідомлення вимог до його особистісних якостей, інтерес і бажання працювати з означеної проблеми.

Нами визначено зміст системи умінь практично-діяльнісного критерію структуруючої підготовки, що включає: аналітичні, проєктувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні, аналітико-організаторські, аналітико-конструктивні. Охарактеризуємо їх.

Аналітичні вміння:

- діагностувати рівень сформованості творчої індивідуальності;
- аналізувати освітні програми і технології з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку;
- аналізувати конкретні педагогічні ситуації і свою професійну діяльність з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку.

Проєктувальні вміння:

- проєктувати творчий розвиток кожної дитини і прогнозувати результати її навчання;
- виділяти і точно формулювати конкретні завдання професійної діяльності з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку;
- обґрунтовано вибирати засоби, методи і форми роботи з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку;
- передбачати, можливі труднощі в процесі різних видів діяльності з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку.

Конструктивні вміння:

- відбирати зміст освіти з урахуванням рівня сформованості творчої індивідуальності старшого дошкільника;
- здійснювати дидактичну переробку освітнього матеріалу відповідно до творчих нахилів і здібностей дітей старшого дошкільного віку;
- підбирати і виготовляти наочний матеріал для організації діяльності з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку;
- обґрунтовано, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей, творчих можливостей кожної дитини, вибирати ефективний варіант професійної діяльності з формування творчої індивідуальності дітей.

Організаторські вміння:

- створювати розвивальне середовище творчої життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку в групі ДНЗ;
- управляти активністю дітей з особливими творчими нахилами і здібностями під час занять, ігор, інших видів діяльності;
- швидко приймати рішення і знаходити найбільш доцільний засіб педагогічного впливу на формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку.

віку в ході організації процесу з передбаченого виду діяльності;

- знаходити ефективну форму вимог, завдань і пояснень та застосовувати їх залежно від індивідуальних особливостей кожної дитини і конкретних умов освітнього процесу;
- переносити раніше засвоєні знання й вміння в нові нестандартні ситуації.

Комунікативні вміння:

- встановлювати суб'єкт-суб'єктні творчі взаємини з дошкільниками в ході освітньої діяльності і гнучко перебудовувати їх при необхідності;
- знаходити індивідуальний підхід до кожної дитини;
- доцільно застосовувати вербальні та невербальні засоби в спілкуванні з кожною окремо взятою особистістю дитини старшого дошкільного віку.

Аналітико-організаторські вміння (спрямовані на контроль за ходом освітнього процесу з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку та його регулювання):

- розподіляти увагу на всіх дітей в ході занять, ігрової діяльності;
- здійснювати самоконтроль і самокоррекцію з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку з урахуванням відповідних реакцій дітей.

Аналітико-конструктивні вміння (спрямовані на оцінку отриманих результатів освітньої роботи з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку і визначення нових педагогічних завдань):

- аналізувати результати професійної діяльності з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку в порівнянні з вихідними даними і аналізувати природу досягнень і недоліків в процесі формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку;
- виходячи з досягнутих результатів висувати і обґрунтовувати нові завдання пізнавальної діяльності з формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку.

Студенти повинні вміти: розробляти та проводити заняття творчого спрямування в дошкільних навчальних закладах на базі практики, застосовувати техніку моделюван-

ня; моделювати фрагменти занять, педагогічні ситуації; програвати, аналізувати й інсценувати педагогічні ситуації, що виникають у ході спільної творчої діяльності з дітьми; аналізувати діяльність вихователя з метою виявлення методів і засобів, спрямованих на формування творчої індивідуальності старших дошкільників та ефективності її результатів; організовувати, конструювати, проектувати і вибудовувати розвивальне творче індивідуально-орієнтовне середовище з формування творчої індивідуальності дітей дошкільного віку з урахуванням їх індивідуальних особливостей в групі дошкільного навчального закладу; уміння встановлювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію з дітьми; діагностувати прояви властивостей (якостей) творчої індивідуальності дітей, використовувати її показники з метою аналізу освітнього процесу в ДНЗ, визначати завдання з удосконалення роботи з формування творчої індивідуальності; уміння планувати і прогнозувати можливі результати процесу формування творчої індивідуальності старших дошкільників, творчо застосовувати педагогічні уміння, використовувати їх в нових, нестандартних ситуаціях роботи з дітьми.

Низка авторів [3, 4, 5] вважають важливою складовою оцінно-рефлексивного критерію готовності педагога до діяльності з дітьми – є сформованість професійної самосвідомості. Вони розглядають самосвідомість як процес набуття знань про себе і результат цього процесу. Професійна самосвідомість педагога розглядається в категоріях: педагогічна рефлексія, самосвідомість, самоаналіз, самокритичність, самореалізація, педагогічна спрямованість образу «Я», самооцінка, «Я» – концепція, самоудосконалення.

Одним з основних показників сформованості самосвідомості є самооцінка, сутність якої полягає в усвідомленні самого себе як чуттєвої і мислячої істоти, оцінки людиною свого знання, поведінки, морального складу та інтересів, ідеалів, мотивів поведінки. Самооцінка відіграє активну роль у діяльності вчителя, його активному саморозвитку, свідомому формуванню у собі професійно значущих якостей, професійної компетентності й майстерності [4].

Процес формування самооцінки особистості відбувається в декілька етапів, які пов'язані з усвідомленням своєї діяльності, пізнанням себе і оцінкою своїх сил і можливостей, критичне ставлення до себе і результатів своєї діяльності. Онтогенетична лінія розвитку самооцінки включає:

- накопичення знань про себе;
- усвідомлення нормативів розвитку;
- оцінювання себе на основі цих знань і нормативів розвитку;
- прояв перетворюючої функції самосвідомості, яка виражається в самовдосконаленні особистості в якості суб'єкта майбутньої професійної діяльності [4].

Відтак, зміст професійної підготовки майбутнього вихователя з оцінно-рефлексивного критерію включає формування вміння: здійснювати взаємо- і самооцінку професійної діяльності з формування творчої індивідуальності старшого дошкільника; оцінювати якість своїх знань і вмінь з організації процесу формування творчої індивідуальності дітей дошкільного віку; оцінювати студентами свою готовність до саморозвитку, самовдосконалення, до творчої професійної діяльності з дітьми.

Конструювання змісту (програми) підготовки передбачало створення системи теоретичних і методичних знань, зафіксованих у категоріях і ключових поняттях різних навчальних дисциплін.

Підготовка студентів до формування творчої індивідуальності дітей дошкільного віку передбачала: оволодіння студентами знаннями психолого-педагогічних дисциплін, теорії та методик дошкільної освіти, формування основ професійного мислення, освоєння інтегрованої суми науково-педагогічних знань, оволодіння системою узагальнених педагогічних понять і їх інтеграція з практикою, формування професійно-педагогічних умінь і способів діяльності необхідних для організації процесу формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку.

З метою конструювання змісту підготовки до формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку на міжпредметній основі було визначено кілька навчальних дисциплін професійно-педагогічного спрямування, у змісті яких з погляду різних наукових галузей розкриваються поняття

формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку, зокрема: «Загальна психологія», «Педагогіка дошкільна», «Психологія дитяча», «Історія дошкільної педагогіки», «Педагогіка творчості», «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень», «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва», «Художня праця», «Теорія і методика музичного виховання», «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми» та ін.

Відповідно до завдання першого етапу формувального експерименту, до проведення експериментальної роботи було залучено викладачів вищезначених суміжних дисциплін. Так, при визначенні змісту навчальних дисциплін, йшлося не про їх зміну, а про їх вдосконалення, яке здійснюється виключно в рамках предмета дослідження. Були внесені корективи як на рівні змісту навчального предмета, так і на рівні наукового матеріалу, для того щоб розглядати проблему формування творчої індивідуальності не окремо, а в єдиній системі.

Отже, програмовий матеріал визначених дисциплін дає можливість реалізувати міжпредметні зв'язки для забезпечення підготовленості студентів до формування творчої індивідуальності старших дошкільників.

Визначено зміст системи умінь структуруючої підготовки, що включає: аналітичні, проектувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні, аналітико-організаторські, аналітико-конструктивні. Вдосконалено зміст підготовки майбутніх вихователів до формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку шляхом забезпечення міждисциплінарних зв'язків предметів професійно-педагогічного циклу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту». – К., 2002. – 38 с.
2. Краевский В. В. Методология педагогики : [пособие для педагогов-исследователей] / В. В. Краевский. – Чебоксары : Изд-во Чувашского ун-та, – 244 с.
3. Леднёв В. С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы / В. С. Леднёв. – М. : Высшая школа, 1991. – 224 с.
4. Лернер И. Я. Процесс обучения и его закономерности / И. Я. Лернер. – М. : Знание, 1980. – 33 с.
5. Скаткин М. Н. Методологические основы построения педагогической теории / М. Н. Скаткин // Сов. педагогика. – 1972. – № 2. – С. 78-87.

Liudmyla ISHCENKO
Uman

IMPROVING THE CONTENTS OF PREPARATION BEFORE FUTURE EDUCATORS CREATIVE INDIVIDUALS PRESCHOOL CHILDREN

The article reveals the content of training future teachers to formation of the creative personality of preschool children at singled criteria (cognitive-methodical, motivational value, practical and active, reflective, evaluative) preparedness. System structuring skills training that includes analysis, design, structural, organizational, communication, analytical, organizational, analytical and constructive. Improved content of training future teachers to formation of the creative personality of children older preschool route from providing interdisciplinary connections and integration of content and pedagogical professional cycle.

Key words: training future educators, content preparation, creative personality, interdisciplinary connections.

Людмила ИЩЕНКО
г. Умань

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ К ФОРМИРОВАНИЮ ТВОРЧЕСКОЙ ИНДИВИДУАЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

В статье раскрывается содержание подготовки будущих воспитателей к формированию творческой индивидуальности детей старшего дошкольного возраста за выделенными критериями (когнитивно-методический, мотивационно-ценностный, практически-деятельностный, оценочно-рефлексивный) подготовленности; система умений структурируемой подготовки, включающей: аналитические, проектировочные, конструктивные, организаторские, коммуникативные, аналитико-организаторские, аналитико-конструктивные. Усовершенствовано содержание подготовки будущих воспитателей к формированию творческой индивидуальности детей старшего дошкольного возраста путем обеспечения междисциплинарных связей и интеграции содержания предметов профессионально-педагогического цикла.

Ключевые слова: подготовка будущих воспитателей, содержание подготовки, творческая индивидуальность, междисциплинарные связи.

Стаття надійшла до редколегії 01.02.2016

УДК 37.018.4

Юлія КАТАСОНОВА
м. Слов'янськ
katonova20111991@mail.ru

ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Наразі дистанційне навчання є невід'ємним складником процесу інформатизації освіти. Для ефективного використання усього науково-теоретичного потенціалу дистанційного навчання вважаємо за доцільне дослідити історію розвитку цього сучасного освітнього феномену, розтлумачити зміст поняття «дистанційне навчання», яке дотепер трактується науковцями по-різному. На нашу думку, історію розвитку дистанційного навчання доцільно розпочинати з середини ХІХ століття й розділити її на три етапи: кореспондентське навчання, заочне навчання та електронне навчання. Вважаємо, що найточніше визначення названого освітнього феномену пов'язане з його реалізацією на відстані за допомогою специфічних засобів інтернет-технологій або інших інтерактивних засобів.

Ключові слова: дистанційне навчання, кореспондентське навчання, е-навчання, історичні етапи дистанційного навчання.

Однією з ланок процесу оновлення сучасного суспільства є інформатизація освіти – оптимальне використання нових інформаційних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання. Дистанційне навчання є невід'ємним склад-

ником цього процесу та суттєво новою організацією освіти, в якій поєдналися традиційні методи отримання знань, самоосвіта і нові інформаційні та комунікаційні технології. Воно надає можливість отримати освіту різним верствам населення незалежно від мате-